

Hvordan oppfatter vi været?

Mens meteorologiske data gir oss objektiv informasjon om enkeltstående værhendelser, er effektene for samfunnet fortsatt preget av hvordan vi subjektivt oppfatter vær og klima.

Av Elisabeth Meze-Hausken

Mens meteorologiske data gir oss objektiv informasjon om enkeltstående værparametre er påvirkningen av samfunnet er fortsatt delvis et resultat av hvordan Mennesker oppfatter klimaet. Våre oppfatninger av vær og klima får oss til å ta med en kåpe eller paraply selv om det ikke regner i øyeblikket, bestille neste sommerferie i Middelhavet midt på vinteren, eller vanne hagen selv om værmeldingen forteller at nedbør er på vei.

Måten vi oppfatter våre omgivelser på reflekterer våre erfaringer med verden rundt oss, gjennom en prosess hvor sensorisk stimulering blir overført til en organisert erfaring (Lindsay & Norman, 1977). Disse påvirkningene er bare relevante når de fører til en beslutning eller handling. Klimapersepsjon er sammensatt av direkte opplevelse av været gjennom våre sanser og indirekte erfaringer gjennom medier og uformelle samtaler med venner eller naboer. Forventninger, kultur, religion, utdanning, erfaring, verdier og holdninger har en betydning for hvordan vi oppfatter klimaet. Tidsmessig kan persepsjonen være relatert til dager, årstider eller ”manns minne”.

Været som tema har stor oppmerksomhet i media. Gjennom måten mediene beskriver klimaet påvirker den måten samfunnet som en helhet oppfatter den aktuelle klimasituasjonen (Ungar 1999). Ved å bruke nyheter om været som en analogi for å forstå befolkningens oppfatning av vær og klimaforhold kan man bedre forstå måten folk ser på mer ekstreme værforhold og hvordan disse forholdene påvirker samfunnet. Dette er spesielt interessant når det oppfattede været kan knyttes til målbare værforhold.

Værrepertoar

Bergen er ikke bare Europas mest nedbørrike by men regionavisen Bergens Tidende har gjennomsnittlig vær- og klimarelatert nyhetsstoff på første siden hver fjerde eller femte dag. Mangfoldet av sammenhenger hvor vær og klima er nevnt har nesten ingen grenser. Gjennom mer enn 800 førstesideartikler i tiårsperioden fra 1994-2003 lar Bergens Tidende sine lesere oppleve årets gang. Artikler om høst og vinter forekommer nesten dobbelt så ofte som artikler relatert til vår og sommer. I tillegg har avisen mer temabaserte beretninger om ulykker forårsaket av været, ekstremvær, diskusjoner om klimaforandringer og økonomi i tillegg til kuriositeter som isklattring, jordbærblomstring i oktober og forventninger om hvit jul. Dikt og melankolske følelser om ødelagte paraplyer, bryllup i høststormer eller motorsyklistene på sin første vårtur er også typisk førstesidestoff.

Værklisjeer – hva er godt og dårlig vær?

I Bergen er nyheter om godt vær minst like fremtredende som nyheter om dårlig vær. Selv om sensasjonseffekten er mer fremtredende for godt vær, fatter også nyheter om dårlig vær lesernes interesse på grunn av påvirkning av dagligliv, ødeleggelse og ulykker. For å forstå hva som oppfattes som godt og dårlig vær er disse værbeskrivelsene blitt sammenlignet med meteorologiske data. I Bergen virker det som om journalister kan beskrive regnet på like mange måter som eskimoer kan beskrive snøforhold. Likevel er det mulig at det forenkles

inntrykket av godt eller dårlig vær blir igjen i minnet, ikke alle nyansene. Dager man beskriver som “fine, stekende sol, strålende, vakke eller rekordvarme” kom med i kategorien ’god’ mens dager beskrevet som “våte, med pøsregn og nedbørsrekord” ble regnet som ’dårlig’ vær. Til hver av disse dagene ble det knyttet meteorologiske variabler som solskinn, temperatur og nedbørsmengde. Ved å sammenligne beskrivelser av godt og dårlig vær med meteorologiske data kom det tydelig frem at samme vær oppfattes forskjellig avhengig av hvilke forventninger de har i forhold til årstiden.

Figur 1(a) viser at sol er viktigst for at en vinterdag skal oppfattes som vakker. Relative mengden av sol (i prosent av mulig solmengde) som må til for å indikere en god dag er størst i forhold til andre årstider, minst 43 %. Lav temperatur er ofte bare en indikator på at man har høytrykk om vinteren, noe som likevel er det samme som at været er pent.

Om våren er situasjonen ikke så tydelig. Avisen bruker betegnelse godt vær for et temperaturintervall mellom 6 og 20 grader. Selv om det er kaldt og relativt lite solskinn, minst 37% av mulig solmengde, kan overskriften være ”vakker vårdag”. Det kan være at man etter en lang og mørk vinter venter på de første vårtegnene med spenning. Påskeferien er i tillegg viktig for mange og hvis solen titter frem en kort stund på en søn- eller helligdag skal det ikke mye til før folk er fornøyd med været.

For å bli beskrevet som en fin sommerdag må temperaturen være mellom 18 og 30 grader. Terskelen for solskinn er lavest, det er nok med 12% solskinn av mulig total solmengde. Det ser derfor ut til at media gir leseren en sommerfølelse bare man kan ha på T-skjorte uansett hvor skyet det er.

Dårlig vær gir mange forsidenyheter selv om regn er vanlig. I Figur 1 (d) er alle artikler om dårlig vær blitt rangert etter nedbørsmengde den dagen. Det ser ut til at det ikke er nedbørsmengde som skaper overskriftene siden journalistene skriver om dårlig vær når det er 4 millimeter regn eller når det er 71,6 millimeter i løpet av en 24 timers periode. Slike historier må derfor sees i sammenheng med varighet, intensitet, en ulykke eller perioden før regnværet satte inn. Første regndag etter en uke med sol får gjerne en plass på forside, på samme måte som første soldag etter en lang periode med regn.

To realiteter – den målte og den oppfattede

Hvordan man oppfatter værforhold kan ikke leses på samme måte som et termometer eller en målesylinder for nedbør. Likevel kan den subjektive oppfatningen av været være en god tilleggsinformasjon og ha verdi i seg selv. For å kunne forstå hvordan mennesker vil oppfatte fremtidige klimaforandringer er det behov for å øke kunnskapen om hvordan vi oppfatter været til daglig og når det er ekstreme vær-situasjoner.

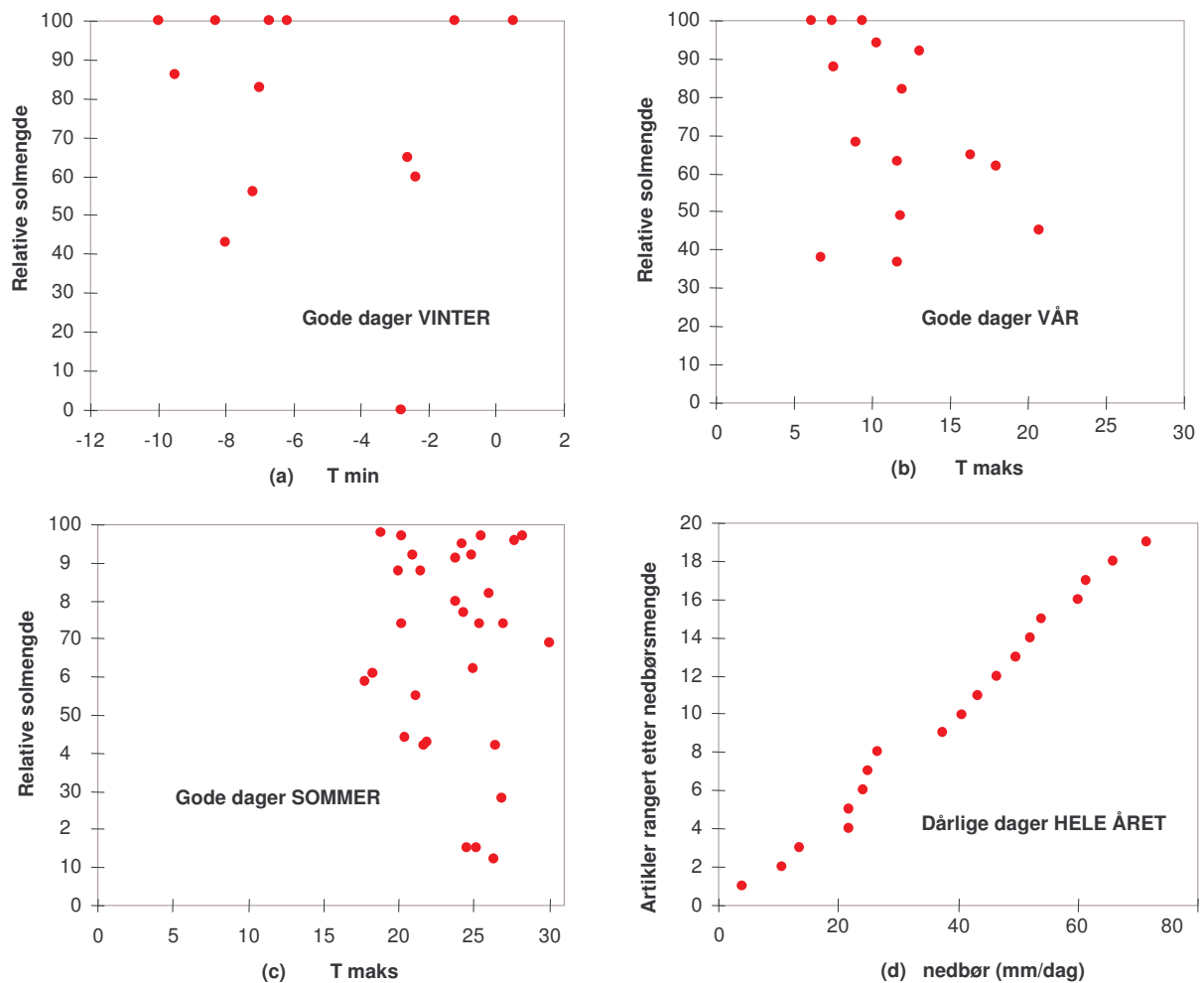
Hvis klimaet forandrer seg og ingen oppfatter dette som virkelig eller relevant vil ingen reagere. Det motsatte kan også være tilfelle: folk føler at det er klimaforandringer på gang uten at meteorologiske data viser dette tydelig nok. Folk vil reagere på dette og konsekvensene kommer uten at man har en vitenskapelig basis. I slike tilfeller kan det være andre miljø- eller samfunnsforandringer som forårsaker denne oppfatningen (Meze-Hausken 2004).

Informasjon om hvordan klimaet oppfattes kan fungere som en bunnlinje for samfunnets respons og som et middel til å måle resultatene i modeller som viser konsekvensene av klimaforandring. Forventninger til vær og klima spiller en viktig rolle når man definerer en

dag som god eller dårlig. Slike forventninger har innvirkning på hvordan folk i Bergen og Vestlandet for eksempel vil føle en eventuell økning i årlig nedbør. (Grönaas et al. CICERONE Nr. 1, 2003, CICERONE 1, 2005). Til slutt kan terskelen for hva man definerer som en god dag forandre seg slik at forventningene om høy temperatur om sommeren eller antall soltimer året rundt bli lavere. En dag med noe nedbør og i det minste korte perioder med sol vil fortsatt regnes som en fin dag. Dersom antall dager med dårlig vær blir vanligere vil disse dagene muligens få mindre oppmerksomhet i mediene i fremtiden. Samtidig kan mediene få større oppmerksomhet fra leserne når de beskriver hyppigere forekomster av ekstremvær. Etter hvert som samfunnet blir mer vant med et slikt repeterende mønster kan man undre seg om de vil oppfatte dette som en ny normalitet og ikke som et mønster av klimaforandringer.

Se her, her går den siste bergenseren. Med takk til Hetland's Atelier, Bergen for tillatelse til bruk.

Figur 1(a-d): Klimatiske forhold for dager som har vært beskrevet som gode når det gjelder solforhold og temperatur på *Bergens Tidende* sine forsider (a-c), og som dårlige når det gjelder nedbørsmengde (d). Solmengde i prosent av mulig antall soltimer. Informasjonen er basert på artikler om Bergensområdet og værbeskrivelser for en bestemt dag. Hvert punkt utgjør en artikkel.

Lindsay P.H. & Norman D. A. (1977) *Human information processing: An introduction to psychology* (2d ed.) Academic Press, New York.

Grönaas S., Furevik T., Foerland E. (2003) Den kalde og tørre forvinteren. *CICERONE* nr. 1

Grönaas S., Kvamme D., Teigen R. (2005) Og regnet strømmet ned på jorden. *CICERONE* nr.

1

Meze-Hausken (2004) Contrasting climate variability and meteorological drought with perceived drought and climate change in northern Ethiopia. *Climate Research* 27: 19-31

Meze-Hausken (2006) Seasons in the Sun – Weather and climate front-page stories in Europe’s rainest city, Bergen, Norway. *International Journal of Biometeorology*, forthcoming.

Ungar, S (1999) Is strange weather in the air? *Climatic Change* 42: 133-150.